

درس سیزدهم

«حرکت های زمین»

آموختنی ها

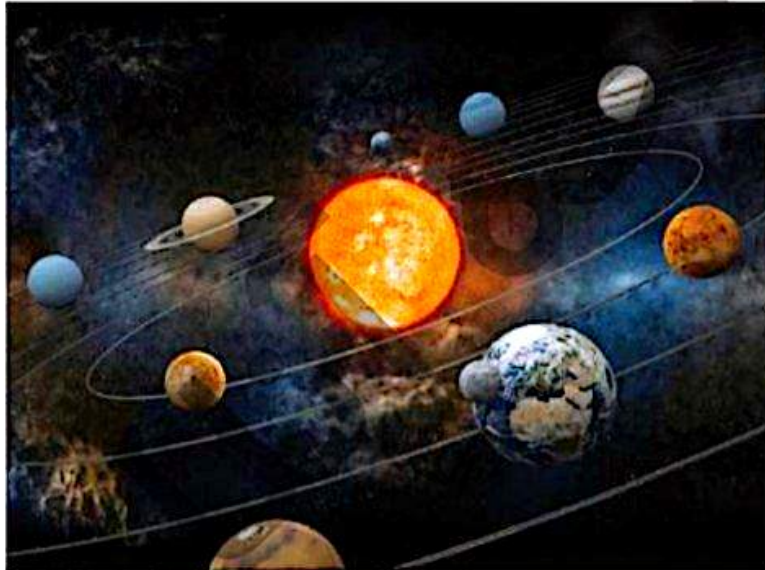
- ۱ تشخیص جایگاه کره ی زمین در منظومه ی شمسی
- ۲ بیان انواع حرکات کره ی زمین
- ۳ پیدا کردن مکان خط استوا مدارها و نصف النهار بر روی کره ی زمین
- ۴ توانایی انجام محاسبات عمر و تعداد چرخش های انتقالی زمین

بخوان و بیاموز

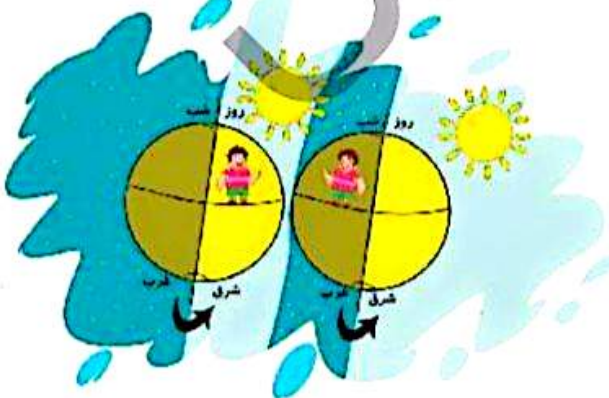

زمین یکی از سیاره های منظومه ی شمسی است و مانند سایر سیاره ها به دور خورشید و همچنین به دور خودش می چرخد.

حرکت زمین به دور خود (حرکت چرخشی)

وقتی زمین به دور خود می چرخد، نیمه ای که مقابل نور خورشید قرار می گیرد، روز است. در همین زمان نیمه ی دیگر زمین از خورشید دور است و در آن جا شب است. ما چرخش زمین به دور خودش را حس نمی کنیم و به نظرم می آید که خورشید در آسمان حرکت می کند. خورشید هر روز از مشرق طلوع و در مغرب، غروب می کند زمانی که خورشید به طور مستقیم در بالای نقطه ای که ما ایستاده ایم قرار می گیرد، ظهر است.

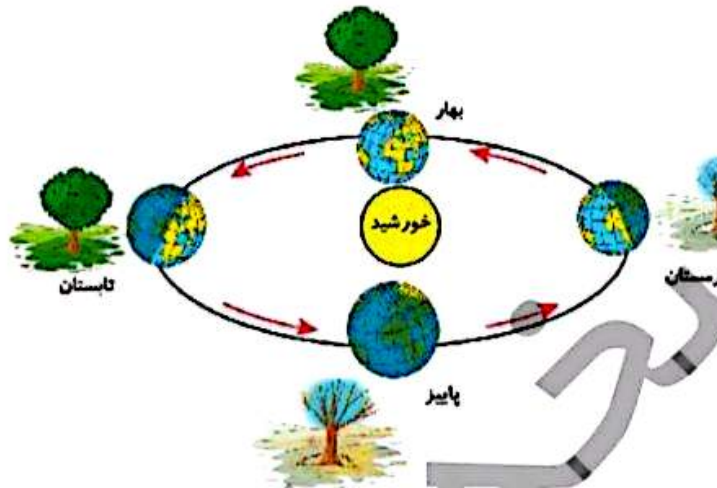
علوی

به چرخش زمین به دور خود، حرکت چرخشی می‌گویند که بر اثر آن، شب و روز پدید می‌آید، بنابراین هر چرخش زمین به دور خود ۲۴ ساعت طول می‌کشد.

نکته

حرکت زمین به دور خورشید (حرکت انتقالی)

زمین در همان حالی که به دور خودش می‌چرخد، به دور خورشید نیز می‌چرخد. یک دور گردش زمین به دور خورشید، یک سال یا ۳۶۵ روز به طول می‌انجامد و به دنبال آن فصل‌ها نیز به وجود می‌آیند.

به گردش زمین به دور خورشید حرکت انتقالی می‌گویند که بر اثر آن فصل‌ها پدید می‌آیند، بنابراین هر انسانی با توجه به مقدار سنی که دارد به دور خورشید چرخیده است.

نکته

پیدا کردن مکان‌ها روی کره‌ی زمین

جغرافی دانان برای مطالعه‌ی بهتر سطح زمین و تشخیص این‌که بفهمند هر مکان دقیقاً در کدام قسمت زمین قرار گرفته است، خط‌هایی فرضی را روی کره‌های جغرافیایی و نقشه‌ها ترسیم کرده‌اند. این خط‌های فرضی مدار و نصف النهار نام دارند. مهم‌ترین مدار خط استوا و مهم‌ترین نصف النهار، نصف النهار مبدأ می‌باشد.

خط استوا:

اگر کره‌ی زمین را به دو قسمت مساوی تقسیم کنیم، به هر نیمه‌ی آن نیمکره گفته می‌شود. استوا خطی فرضی است که مانند کمربندی به دور کره‌ی زمین کشیده شده و زمین را به دو نیمه‌ی مساوی تقسیم می‌کند.

نیمکره‌ی شمالی ← بالای خط استوا

نیمکره‌ی جنوبی ← پایین خط استوا

مدارها:

به خط استوا و خطهای فرضی موازی با خط استوا، مدار می‌گویند. این خطوط افقی با فاصله‌های مساوی به سمت قطب شمال و قطب جنوب کشیده شده‌اند.

مدار استوا صفر درجه است و این مدارها در قطب شمال و جنوب به ۹۰ درجه می‌رسند.

نصف‌النهارها:

به خطهای فرضی دیگری که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند، نصف‌النهار می‌گویند.

نصف‌النهار مبدأ، صفر درجه است.

از نصف‌النهار مبدأ به سمت شرق تا 180° و به سمت غرب نیز تا 180° تقسیم شده است.

نصف‌النهار مبدأ:

مهم‌ترین نصف‌النهار، نصف‌النهار مبدأ است که زمین را به دو نیمکره‌ی شرقی و غربی تقسیم می‌کند.

نصف‌النهار مبدأ به دلیل عبور از دهکده‌ی گرینویچ در نزدیکی شهر لندن **نصف‌النهار گرینویچ** نامیده می‌شود.

کشور ایران در نیمکره‌ی شمالی و شرقی قرار گرفته است.

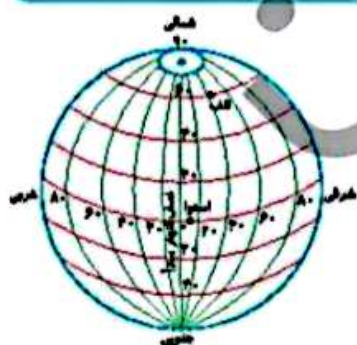
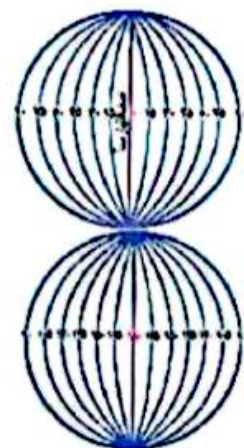

نکته

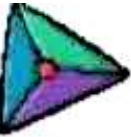
همه‌ی این مدارها و نصف‌النهارها برای مشخص کردن یک مکان بر روی کره‌ی زمین هستند. برای مثال، در شکل زیر، مکان (الف)، از مدار ۶۰ درجه‌ی شمالی و نصف‌النهار ۴۰ درجه‌ی شرقی عبور کرده است.

بنابراین وقتی بدانیم یک مکان دقیقاً روی کدام مدار یا نصف‌النهار قرار گرفته است، آن را آسان‌تر پیدا می‌کنیم.

کشتی‌ها و هواپیماها با استفاده از این اطلاعات، جهت و مسیر حرکت خود را در دریا و آسمان پیدا می‌کنند.

تمرین

۱ موارد مرتبط را به یکدیگر وصل کنید.

- نصف النهار مبدأ
- شبانه روز
- فصل و سال
- استوا

- مهم ترین نصف النهار
- مهم ترین مدار
- نتیجه ی حرکت چرخشی زمین
- نتیجه ی حرکت انتقالی زمین

۲ درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید.

- الف: زمین یکی از سیاره های منظومه ی شمسی است که فقط به دور خورشید می چرخد.
- ب: نیمکره ی شمالی بالای خط استوا و نیمکره ی جنوبی در پایین خط استوا قرار دارد.
- پ: حرکت زمین به دور خورشید، حرکت چرخشی نام دارد.
- ت: به وجود آمدن شب و روز به دلیل حرکت چرخشی زمین است.

جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

۳

الف: خط فرضی است که از قطب شمال تا جنوب کشیده شده است.

ب: به چرخش زمین به دور خود، حرکت و به دور خورشید، حرکت نام دارد.

با انتخاب گزینه‌ی مناسب به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

۴

الف: دهکده‌ی گرینویچ در نزدیکی کدام شهر است؟

(۱) پاریس

(۲) مادرید

(۳) لندن

(۴) برلین

ب: مدار استوا چند درجه است؟

(۱) ۴۵ درجه

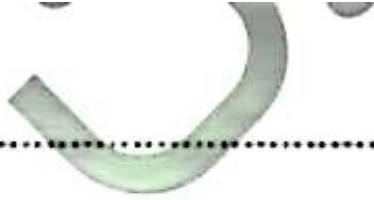
(۲) ۳۶۰ درجه

(۳) ۹۰ درجه

(۴) صفر درجه

روز و شب چگونه به وجود می آیند؟

۵

.....

.....

.....

تفاوت مدار و نصف النهار را بیان کنید.

۶

.....

.....

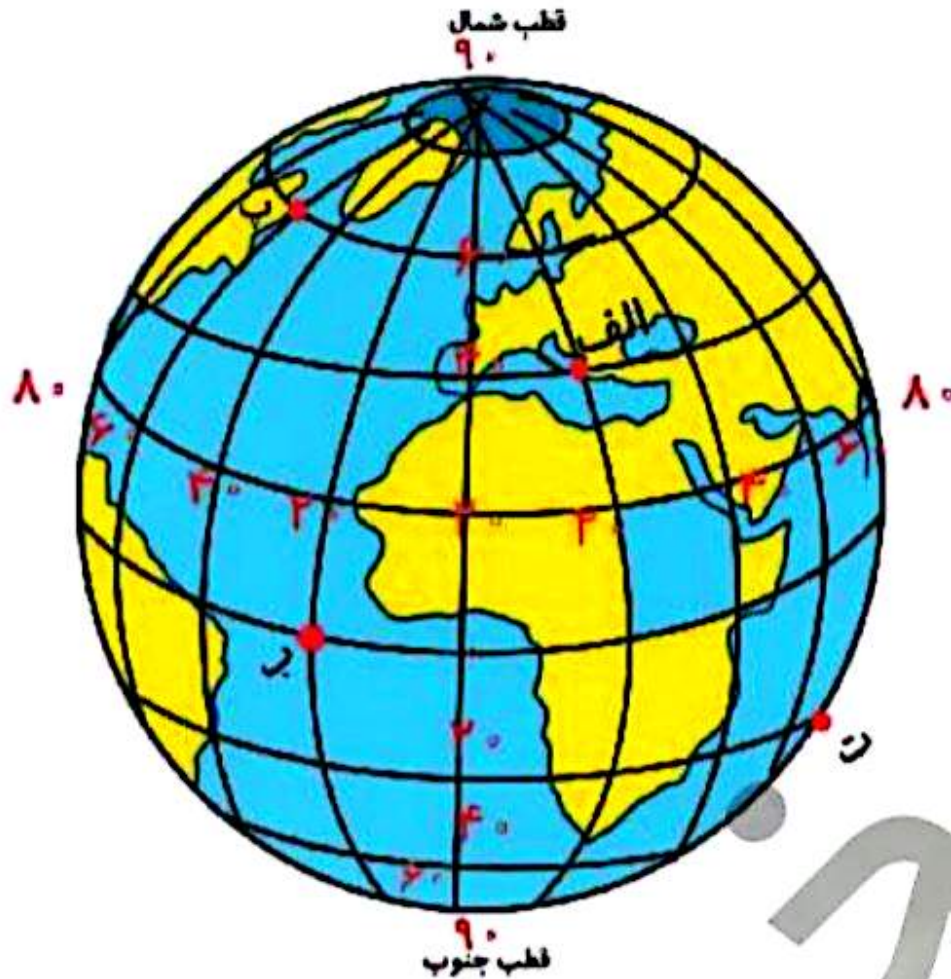
حرکت های زمین ➡ درس سیزدهم

۲۱

۷ هنگام ظهر وضعیت قرارگیری خورشید نسبت به ما چگونه است؟

۸ نقاط زیر دقیقاً بر روی چه مکان‌هایی قرار دارد؟

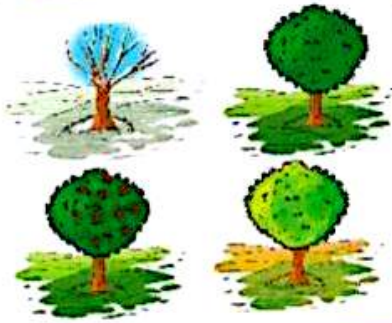

درس چهاردهم

«زندگی در نواحی مختلف جهان»

آموختنی‌ها

۱ فرست نام قاره‌ها و اقیانوس‌های کره‌ی زمین

۲ بیان رابطه‌ی انسان و محیط در نواحی مختلف قاره‌ی آسیا

بخوان و بیاموز

قاره‌ها

جمعیتی بیش از ۷ میلیارد نفر بر روی خشکی‌های بزرگ زمین در کشورهای مختلف زندگی می‌کنند. به خشکی‌های وسیع که در میان آب‌ها قرار دارند، قاره می‌گویند. نام قاره‌های روی کره‌ی زمین عبارتند از: آسیا، آفریقا، اروپا، استرالیا و آمریکا.

قاره‌های آسیا، اروپا، آفریقا، به یکدیگر نزدیکند. پرجمعیت‌ترین قاره‌ی جهان، قاره‌ی آسیا می‌باشد. چین و هند که پرجمعیت‌ترین کشورهای جهانند، در قاره‌ی آسیا قرار دارند. کشور ایران و همسایگانش در قاره‌ی آسیا واقع شده‌اند. قاره‌های آمریکا و استرالیا و دیرتر کشف و شناخته شدند.

بیشتر بدانیم

تعدادی از کشورهایی که در هر یک از قاره‌ها قرار دارند به شرح زیر هستند:

قاره‌ی آسیا: ایران، چین، ژاپن، عربستان، لبنان، هند، مالزی، تایلند و ...

قاره‌ی اروپا: انگلستان، آلمان، یونان، فرانسه، دانمارک، سوئد و ...

قاره‌ی آفریقا: مصر، یمن، سودان، ماداگسکار، گینه، آنگولا و ...

قاره‌ی آمریکا: آمریکا، کانادا، برزیل، ونزوئلا، مکزیک، کوبا و ...

قاره‌ی استرالیا (اقیانوسیه): استرالیا، نیوزلند و ...

اقیانوس‌ها

اقیانوس‌ها چاله‌های بسیار بزرگی در سطح زمین هستند که از آب پر شده‌اند. نام اقیانوس‌های روی کره‌ی زمین عبارتند از:

آرام، هند، اطلس، منجمد شمالی، منجمد جنوبی

زندگی در نواحی مختلف جهان ▶ درس چهاردهم

انسان و محیط

نواحی مختلف جهان از نظر ناهمواری، آب و هوا، پوشش گیاهی و منابع طبیعی مانند آب، خاک، معادن زیرزمینی با هم تفاوت‌های زیادی دارند و این موضوع باعث شده است که انسان‌ها مدام با شیوه‌های متفاوتی نیازهای خود را برطرف کنند. انسان‌ها برای رفع نیازهای خود مانند غذا، پوشاک، مسکن و وسایل و ابزار زندگی از محیط طبیعی استفاده می‌کنند.

رابطه‌ی انسان و محیط در نواحی مختلف آسیا

۱ زندگی در نواحی قطبی:

در نزدیکی قطب شمال در سرزمین‌های سیبری با آب و هوای بسیار سرد، اسکی‌موها زندگی می‌کنند. در تابستان، خانه‌های آن‌ها چادرهایی از پوست گوزن و در زمستان، از قطعه‌های یخ و برف درست شده است. اسکی‌موها غذایشان را از راه شکار به دست می‌آورند. لباس آن‌ها از پوست خز است و آن‌ها را از سرما حفظ می‌کند. اسکی‌موها برای حمل و نقل از سورت‌هایی استفاده می‌کنند که سگ‌ها یا گوزن‌های قطبی آن‌ها را می‌کشند.

پوشش گیاهی این منطقه: درختان سوزنی برگ

حیوانات این منطقه: گوزن، خرس، روباه قطبی

۲ زندگی در نواحی بیابانی: آب و هوا در نواحی بیابانی بسیار گرم و خشک است. تعداد کمی از مردم به صورت قبیله‌ای در بیابان‌های عربستان و کشورهای همسایه‌ی آن، زندگی می‌کنند. مردم قبیله‌ها با خانواده‌ها و دام‌هایشان به دنبال پیدا کردن چراگاه از جایی به جایی کوچ می‌کنند. این قبیله‌ها زندگی دامپروری دارند. برای تغذیه و تهیه پوشاک و چادرهایشان از دام‌ها استفاده می‌کنند.

پوشش گیاهی این منطقه: فقیر

حیوانات این منطقه: شتر، موش صحرائی، انواع خزندگان

علوی

۳ زندگی در جنگل‌های استوایی: جنوب آسیا که خط استوا از آن می‌گذرد، آب و هوای گرم و بارانی دارد. به همین دلیل، در

این ناحیه جنگل‌های انبوه استوایی به وجود آمده‌اند. عده‌ی کمی از مردم بومی کشورهای مالزی و اندونزی به صورت قبیله‌ای در این جنگل‌های استوایی زندگی می‌کنند. مردم این قبیله‌ها آداب و رسوم خاصی دارند. زندگی خود را از راه شکار، جمع‌آوری میوه و سبزیجات می‌گذرانند. بعضی از مردم هم در مزرعه‌های بزرگ کشت موز و نارگیل و آناناس کار می‌کنند.

پوشش گیاهی این منطقه: درختان پهن برگ

حیوانات این منطقه: میمون، خرس و مار

تمرین

۱

موارد مرتبط را به یکدیگر وصل کنید.

- ایران و همسایگانش در این قاره واقع شده‌اند.
- به قاره‌ی اروپا و آسیا بسیار نزدیک است.
- اقیانوس بین قاره‌ی آمریکا و آفریقا
- اقیانوس بین قاره‌ی آسیا و آمریکا
- قاره‌ای که دیرتر کشف شد.
- آفریقا
- آسیا
- استرالیا
- آرام
- اطلس

۲

درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید.

- الف: بیش‌تر کره‌ی زمین را خشکی‌های وسیع فرا گرفته‌اند.
- ب: پوشش گیاهی در نواحی بیابانی، درختان برگ پهن است.
- پ: اروپاییان پس از پیشرفت در دریانوردی، قاره‌ی آمریکا و آفریقا را کشف کردند.

جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

الف: خط استوا از آسیا می‌گذرد.

ب: به خشکی‌های وسیع در میان آب‌ها در روی کره‌ی زمین، گفته می‌شود.

پ: به چاله‌های بزرگی که در سطح زمین از آب پر شده‌اند، می‌گویند.

ت: و از پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان‌اند.

زندگی در نواحی مختلف جهان ▶ درس چهاردهم

با انتخاب گزینه‌ی مناسب به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

الف: پرجمعیت‌ترین قاره‌ی جهان کدام است؟

(۱) اروپا

(۲) آفریقا

(۳) آسیا

(۴) استرالیا

ب: اسکیموها در کدام ناحیه زندگی می‌کنند؟

(۱) خط استوا

(۲) سیبری

(۳) نواحی بیابانی

(۴) بیابان‌های عربستان

پ: نام کدام اقیانوس دوبار روی نقشه نوشته شده است؟

(۱) منجمد شمالی

(۲) اقیانوس آرام

(۳) اقیانوس اطلس

(۴) اقیانوس هند

ت: کدام یک از ویژگی‌ها به نواحی بیابانی کره‌ی زمین مربوط نمی‌شود؟

(۱) مزارع موز و نارگیل در این ناحیه وجود دارد.

(۲) پوشش گیاهی فقیر دارد.

(۳) زیستگاه حیواناتی مانند شتر و انواع خزندگان است.

(۴) آب و هوای گرم و خشک دارد.

۵ اقیانوس های جهان را نام ببرید.

۶ حیواناتی که در قطب زندگی می کنند، را نام ببرید؟

۷ نواحی مختلف جهان از چه جهاتی باهم متفاوتند؟

۸ چرا در جنوب آسیا جنگل های انبوهی به وجود آمده است؟

مطالعات اجتماعی پنجم دبستان

